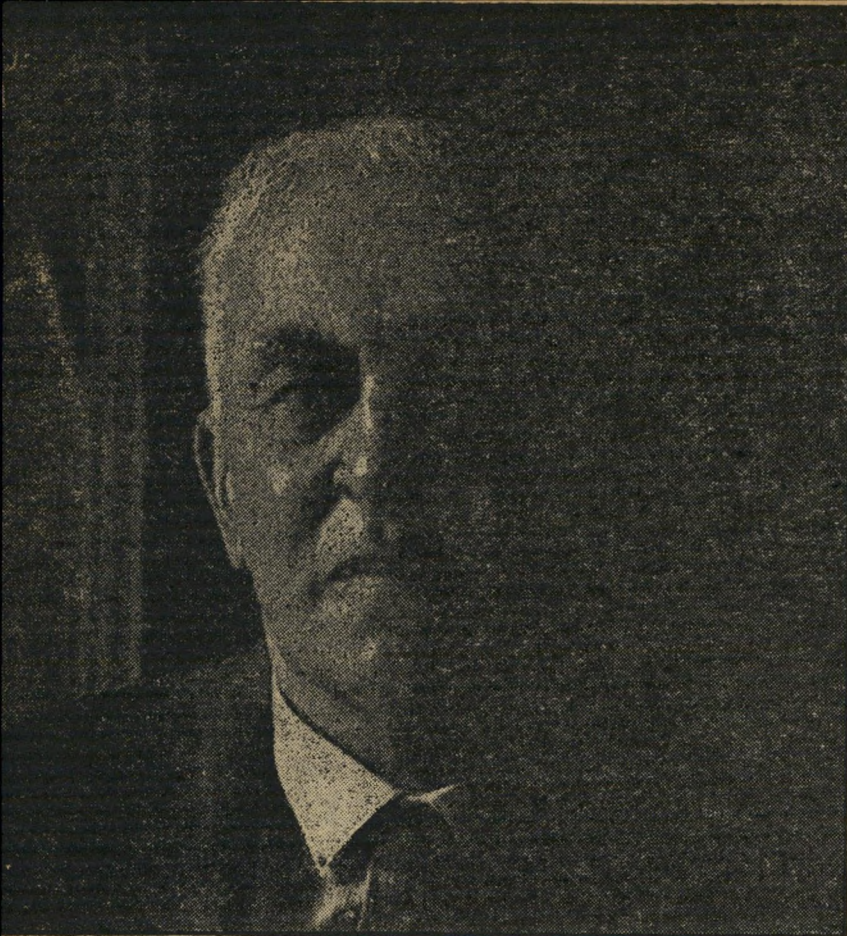

תים והצל בניסו!

גם המרחב מבחינה נפשית, כלכלית ומדינית

פרופסור טוינב, כפי שזולט עליידי כתב העולם הזה ביצירתו האוה, המכון היסטורי הבריטי, בו מתחנכים טובי המדינאים הצעירים של הקיסרות הבריטית, לומדים לפתור בעיות בינלאומיות על טען נטיון דורות, עליידי הרצאותיהם של מרצים בעלי ידע מנוהות.

זה, למשל, היה עליכם לתמוך בדרישתה של מצרים לסינוי הסואץ.

האם אינך סבור שתמיכה מעין זו היתה מחוייבה את בטחוננו?

אולי בחשבון קצר, אך לא בחשבון ארוך. בטחונכם אינו תלוי בעזרה מבחוץ, אלא ב"הבנה מבפנים. העזרה מבחוץ תחדל להגיע ביום מן הימים, ואז אתם עלולים לעמוד בודדים, ללא סיכוי, כמו הצלבנים.

האם באמרוך, השתלכות-אתה מתכוון גם להשתלכות תרבותית?

האם אתה מציע שנהפוך למוסלמי, למשי?

בהחלט לא. העולם אינו מארגן כיום על יסודות דתיים. אני חושב שהדרך היא יצירת תרבות חילונית מודרנית, במשותף, אל תשכח שארצכם היתה תמיד חלק מאחדות ה"מונגית אחת, ותרבותכם העתיקה היתה קשורה במישרים לתרבות הגדולה של המזרח הקדמון. יכול להיות שכתוצאה מהשתלבות זאת תחדלו להיות "יהודים" במובן המקובל היום, אך יש לכם בסיס משותף עם שכניכם. הישענות על הרובה והכידון לא תיטע בכם לעולם את הבטחון שאמנם ארצכם

שייכת לכם, רק הודות נפשית עמיקה עם הארץ, עם עברה ועם עתידה תביא את הבטחון. עליכם להבין שכל דבר הקשור ב"ארצכם, אפילו אם אינו מתייחס על היהדות, קשור בכם במישרים. עליכם ללמוד את תולדות הארץ ואפילו את תולדות הצלבנים, למשל, כי זה שייך לכם.

מדוע?

ייתכן והדבר הוא אי רציונלי, אך אנשים אינם יכולים לחיות ללא עבר. ועבר קשור תמיד במקום. כמו זכרונות ילדות.

מדוע האשמת את הציונות בקו-דניאליזם?

האשמת במידה שזהה את הציונות ואת מעצמות המערב. מעצמות המערב לא פתחו את שעריהן בפני יהודי אירופה הגרופים, ובעקפיין גרמו לגירושם של מאות אלפי פליטים. אני מתנגד לגירוש הפליטים לא רק בהיותו מעשה בלתי הומני, שלא נאה לעם נדרף לעשותו. אני מתנגד לו גם בהיותו סכנה לשלום. הציונות בתור שכזאת היתה חייבת לגרום לתופעה של פליטים. אין להחזיר את הגלגל אחורנית, אך עליכם לשנות בתכלית את גישתכם, אם רצונכם בשלום ובקיום.

ס. טונון: הדרך לתיקון יחסי ישראל-ערב מחילה מהיחס למיעוט הערבי בסוריה!

בצמרת השלטון עדיין לא בעיראק עדיין יושבים טובי הנוער בבתי-הכלא, אך זוהי התנה זמנית כמובן, כי מחר יהיו בשלטון. עוד לא היתה תנועה מהפכנית שלא בילתה בבתי-הכלא באורח זמני. בסוריה מורכבת רוב הפקידות הממשלתית מאנשים צעירים ומשכילים העושים את עבודתם ביעילות ו-במסירות. סוריה התפתחה בשנים האחרונות עתיד הקרוב בשלטון, ללא ספק. השפעתה של המהפכה המצרית לא עברה ללא הד בעולם הערבי, והיא ניוונה לא במעט מה-מפלה בישראל. ברור, כפי שאמרת, שאם תתקייף ישראל היא עלולה לנצח, אך איני סבור שנוצחון זה יביא לה תועלת, ואיני סבור שזוהי הדרך הטובה לפתרון בעיית ה"יחסים עם העולם הערבי, שהיא בעיית עצם קיומה.

כדומה, אין הערבים פוחדים מ-סיבוב שני מייד?

בהחלט לא. יש להם רודנה אנושית גדולה, ומפלה נוספת רק תדחוף אותם להתנגד ביתר שאט לישראל ותצדיק את פחדם מפני תוקפנות ומגמות התפשטות והשתלטות. הם יתארגנו בקצב יותר מהיר, והאחדות ה"ערבית, הרדומה עדיין במעמקים, תתגבש ותלבש צורה. בדברי על כך אני משתל, כאמור, להמנע מהבעת סנטימנטים אישיים. הייתי רוצה מאד לראות שלום מידי בין ישראל וארצות ערב, אך אם רצוננו בשלום עלינו לראות את העובדות כמות שהן, ולא לשנות בהיות. שום טובה לא תצמח מבניית מגדלים באחיר על הגותות מוטעות, וטוב ש"ידעו בישראל את ההרגשה השוררת ב"עולם הערבי.

מהי אם כך דעתך לדרך ש-נותרה בפני ישראל לפתור את בעיית יחסיה עם הערבים?

לצערי, רק הדרך הקשה והארוכה. הדרך של תיקון מודרג בגישה וביחסים, של גישה חדשה ועקבית, שתוכיח לערבים ללא ספק שישראל רוצה באמת ובתמים להש-תלב באזור. לדעתי, ההמיצה ישראל את הרגע הפסיכולוגי המתאים. דחוקא מפני ש"ניצחה, היה עליה לעשות את הצעד הר"ראשון, לגלות גלויבות ונכונות לתקן ביחד את הבעיות. גישה כזוהי רצויה רבות שמתקיימת בישראל.

האם אינך סבור שממשלות פו-ריה ועיראק, למשל, הן ממשלות נחשלות ומורשעותות? האם תפסה האינפלציה הצעורה והמהפכה-

דדים הערבים את האלמנטים ה-שויביניסטיים בישראל, אלה הסו-רים שמלחמה מונעת היא הדרך היחידה לישראל כיום?

לצערי, לא יודעים הערבים על אלמנטים בישראל שאינם שויביניסטיים. שום מדינאי בישראל לא ניסה להפיג את הפחד הערבי בפני השתלטות ישראלית. הדיבורים על מלחמה מונעת מסורים באחיר. תקריות ה"גבול הן ענין של יום יום. עליך להבין את הרגשתם של אנשים שבתיכם, אדמתם ושדותיהם נלקחו דומה, ושל אלה הפו-חים מפני גורל דומה. בדיבורים בלבד אי אפשר להפיג את הפחד העמוק הזה.

האם אתה סבור שמוטב להניח להון זר, הון אנגלי או אמריקאי, להניח יסוד להשתלטות על אר-צות ערב? האם אינך סבור ש-אימפריאליזם המערבי, בכל צורה או כל הסוואה שהיא, גרוע מה-סכנה הישראלית?

הערבים אינם סבורים כך. סכנת האימפרי-אליזם רחוקה יותר, ובבוא הזמן אפשר יהיה לטפל גם בה. ימי הקולוניאליזם חלפו לבלי שוב, וללא תמיכה כלכלית מצד מעצמות המערב אין כל אפשרות לפתח את המזרח התיכון. ואילו דסכנה הציונית הנה קרובה ומוחשית הרבה יותר.

האם חושב כך גם הדור הצעיר? דחוקא הדור הצעיר. הזקנים מכירים את ישראל, ולבנם אולי השלימו אתה. ואילו לבני הצעירים, ישראל היא מין סכנה לא נודעת, התלויה ומרחפת באחיר.

מה יהיה אם יום אחד יימאם לישראל המצב הזה, והיא תתקיי, כל עוד העליונות בירה?

אזי ישנם כל הסיכויים שהיא תנצח, אך לא בחשבון הסופי. כי בחשבון הסופי מת-פתחות ארצות-ערב בקצב מדהים. מחוץ ל"מצרים, שבה התחוללה ממש מהפכה, עמו-קה ורצינית ביותר, קמה אינפלציה צעיר-רה ומ"הפכנית גם בשאר מדינות-ערב.

האם אינך סבור שממשלות פו-ריה ועיראק, למשל, הן ממשלות נחשלות ומורשעותות? האם תפסה האינפלציה הצעורה והמהפכה-

למעלה מכל ספק את כוונות השלום וה"קדימה של ישראל. דומה כאילו הייתם סכו-רי נצחון מדי באותו רגע והחמצתם אותו. **מה היתה מציע לישראל לעשות כיום?**

כפי שאמרת, הדרך הארוכה והקשה. קר-דם כל, להתחיל במדיניות שונה לחלוטין לגבי המיעוט הערבי בישראל. להעניק להם שוויון-זכויות לא להלכה בלבד, אלא להפכם לאזרחים. צעד כזה לא יעבור ללא הד. אתם עלולים בזה לרכוש להיות צודקת בויכוח זה רה אל לבות הערבים, ועליכם לפנות קודם כל אל ליבם.

שנית, ענין הפליטים. ידוע לי היטב ש"ממשלות ערב לא עשו מה שצריך היה לע"שות לפתרון בעיית הפליטים, וידוע לי שהם משמשים כשק פוליטי נגד ישראל, אך ידעיה זו אינה סותרת את ישראל מאחריות. לא כדאי לישראל להיות צודקת בויכוח זה אך להפסיד את המערכה, וחוק מזה אינה צודקת. אני סבור שברגע זה יימצא מספר מעט בלבד של פליטים יורצו לחזור לישראל, ואת המספר הקטן והסמלי הזה חובה על ישראל לקלוט, וחוק מזה עליה לפנות את כל השאר על אדמותיהם ורכו-שם. נדמה לי שאין כיום חילוקי-דעות בער-לם באשר לענין זה.

וענין שלישי, לא פתית חשוב, הוא תר-קוניה-גבול. איני מתכוון לתיקונים איסטר-טגיים שיהיו לטובת הערבים, לא יהיה זה הוגן לדרוש זאת מישראל. אני מתכוון ל"תיקונים הומניטריים כלכליים. 120 אלף ער-בים נמנים כיום על סוג "הפליטים הכל-כיים", אלה היושבים עדיין בבתיהם, אך אדמתם נמצאת מעבר לגבול. מבחינה חר-קית אין הם נחשבים לפליטים ואינם נהנים מכל תמיכה בינלאומית, כי עדיין הם גרים בבתיהם. בכל יום הם יכולים להשקיף מ"עבר לגבול ולראות את אדמותיהם המעלות קוצים, ואין בידם לעשות מאומה. הם רע-בים ללחם, שטוטו כמעטע. הם הם הגורם העיקרי להסתגנות. גדול כח הרעב.

ואם נניח שישראל תהיה מוכנה לכל הצעדים הללו?

או, סבורני, ישנם סיכויים רבים להגיע גשר ליחסים של הבנה של איוון הדדי, ובמיוחד בשנים עתידים. גבול כזה צריך להיות

עסקים בענין כאוב. על פצעים איראשר לסלוח, אפשר רק לשכות. לשכחה דרוש זמן. אני מאמין שתהליך זה עלול להמשך שלושים שנה לפחות, אך בהיסטוריה וב"מדיניות שלושים שנה אינן זמן ארוך. **ומה יהיה אז?**

אנישאללה, בסיר כיר.

בואת תם ולא תם הראיון, שוחחנו על נ"שאים שונים, וגם על הציונות.

הציונות, אמר מר חורני, עשתה טעות יסודית אחת — היא לא הביאה בחשבון את הזמן והמקום. אי אפשר סתם ככה בפש"טות להחזיר את נגללה-היסטוריה אחורנית, ולהתחיל בדיוק במקום בו הפסקת לפני אלפיים שנה. כמה וכמה דברים השתנו באלפיים השנה האחרונות. בין השאר, הש"תנה הרכב האוכלוסיה במזרח-התיכון.

הציונים, בבואם לארץ, שטוט התעלמו מגורם זה. הם רצו לפתור את שאלת ה"יהודים, ושחחו שהם יוצרים בעייה חדשה המצחיק הוא שהציונות אפילו לא תתרה את שאלת היהודים. אני מכיר היטב את יהדות אנגליה, אמריקה וצרפת. יהדות אמ"ר ירקה לא תבוא לישראל. אמריקה היא עור-לם כה שונה מהעולם הישן, והקמתה של מדינת ישראל לא עוררה בלבות היהודים שם את הרצון לזנוח את בתיהם ולבוא אל מדינתם. מור.

שוחחנו גם קצת על המצב בישראל כ"יום. חורני בקי בו, במידה שאפשר להיות בקי ללא מגע ישיר. הוא פגש כמה יש"ראלים באנגליה, וקרא רבות לישראל. הוא חושש שבישראל קם ונוצר מין עור-חוש, מבודד מהעולם החיצוני, והאם נכון הוא שישראל מצטיינת בחוסר סובלנות דתית?

איש משכיל, בעל ראייה חודרת לתהלי-כים היסטוריים ותרבותיים, שאינו שונה ב"רגשות איבה וטינה אף אינו מתמנגג ב"אהבת העולם. נדמה היה לי שבפעם ה"ראשונה שמעתי, בגילוי לב כה מפליא, ללא שמץ של סאתוס, מה חושב הצד השני. האמנתי ל"אינשאללה" שלו יותר משהאמנתי לכל "אינשאללה" ששמעתי בשנים האחרונות